

SUMMARY.

El Salvador
The Murder of Jesuit Priests
in relation to International Criminal Law

On the 16th November 1989, six Jesuit priests, the housekeeper and her 15 year-old daughter were murdered in San Salvador by the Atlacatl Battalion of the Salvadorian army.

On the 28th September 1991, the assizes court of San Salvador acquitted of all charges those directly involved in the massacre, by reason of the principle of superior orders, convicting only two Salvadorian officers, Colonel Benavides and Lieutenant Mendoza, despite the existence of strong suspicions of the involvement of other higher-ranking officers. This suspicion was shared with the General Assembly of the United Nations and the special rapporteur for the Human Rights Committee of the United Nations, Mr Pastor Ridruejos.

On the 30th October 1991, one month after the court's verdict, 26 North American Senators, among them Edward Kennedy, Tom Harkin and Christopher J. Dodd, sent a letter to the President of El Salvador, Alfredo Cristiani informing him of their concern over the attempt of the Salvadorian government to obtain an amnesty for the convicted officers in the course of their peace negotiations with the Farabundo Martí National Liberation Front (FMLN).

The Senators maintained that the acquittal of the perpetrators of this horrific crime — « one of the most notorious crimes of the last decade » —, would not facilitate the advancement of peace and justice in El Salvador and would be contrary to the spirit of the 1949 Geneva Conventions.

« An amnesty which allows soldiers to lay down their weapons without fear of being judged for their acts of war would constitute a necessary and desirable part of a legitimate peace process, but the murder of Jesuits was not an act of war. The victims were not soldiers killed on the battlefield; they were helpless and unarmed civilians ».

The Senators recalled that one of the key principles of the Nuremberg trials was to hold individuals responsible for crimes against humanity despite participating in the armed forces of their country.

The aim of this article is to underline the reality of the Nuremberg principles and to show that in relation to the development of International Criminal Law, the murder of the Jesuit priests is a crime under International Law and for which no prescription or amnesty can have any legal validity.

The murder of the Jesuits, according to the political motives of those responsible, the systematic nature of the way it was done and the widespread disapproval of the international community, constitutes a crime against humanity under Article 6(c) of the Statute of the International Military Tribunal of Nuremberg. Subsequent caselaw from Nuremberg and the development of State practice, allows the application of this liability that was once reserved for international conflicts, to internal struggles and to crimes committed by the State authorities against its own citizens, as was the case in

The State of El Salvador is consequently obliged under international law to try not only those directly responsible for the crime, but also all possible conspirators and accomplices. To conspire and assist with the intention of committing a crime against humanity, constitutes a crime under international law and the state of El Salvador is therefore bound to continue its investigation in order to fulfil these responsibilities.

This obligation stems from the fact that the State of El Salvador, as an original member of the UN, is bound by the law of Nuremberg and must take all necessary measures to achieve the objectives of the resolutions of the UN, i.e. the instigation of legal proceedings and punishment of those responsible for war crimes and crimes against humanity, « wherever and whenever they may be committed ». This is in conformity with Article 15(2) of the International Covenant on Civil and Political Rights, to which El Salvador is party.

The other member States of the UN must also institute proceedings against any individuals found to be residing in their country who are suspected of being involved in the murder of the Jesuits. States must also co-operate in the gathering and exchange of any information likely to lead to the prosecution of those responsible. This applies particularly to the US, given her involvement in El Salvador's civil war.

On the other hand no justification can exonerate from criminal responsibility the principals and accomplices to the crime and any attempt to grant an amnesty to those responsible would be not only contrary to the Geneva Conventions but would also be a violation of international obligations by the State of El Salvador. In effect the Nuremberg principles exclude the application of prescription for crimes against humanity and *a fortiori* of an amnesty which has the effect of completely erasing all trace of the crime. Furthermore, any law granting amnesty would be contrary to the general principle that crimes of international law exist independently of the internal legal systems of Member States.

On the 15th March, after the drafting of this article, the « Commission de la Vérité » which was appointed by the General Secretary of the United Nations, Boutros Ghali and whose object was to carry out an investigation into the serious human rights violations which had occurred in El Salvador during the civil war, confirmed the suspicion that other senior officers had been involved in the murder of the Jesuits. In its report, titled « From madness to hope » the Commission identified those responsible, among them the Minister of Defense, the Vice/Junior Minister of Defence and the Chief of Staff of the El Salvador army and as a result called for their immediate dismissal and a prohibition on them from holding public or military office.

One day before the publication of the Commission's report, the President of El Salvador, Alfredo Cristiani, made public his proposal to grant a general, unconditional amnesty for all criminals, including those responsible for the murder of the Jesuits despite Article 244 of the Constitution of the Republic of El Salvador which categorically prohibits this and despite the promise of the government of El Salvador to put an end to impunity. The Peace Accord in fact anticipated that the authors of such violations should « be made an example of before the courts to enforce the sanctions provided by law ».

The amnesty law approved by the legislative assembly of El Salvador on 20th March 1993 which requires the state of El Salvador to refrain from legal proceedings against those responsible for serious human rights violations, has already led to the release of the two officers convicted for their part in the murder of the Jesuit priests.

SAMENVATTING.

El Salvador

De moordaanslag op de Jezuitenpriesters ten aanzien van het internationaal strafrecht

Op 16 november 1989, werden zes Jezuitenpriesters samen met de bediende van de residentie waar ze woonden en zijn dochter van 15 jaar vermoord te San Salvador door de manschappen van het bataljon Atlacatl van het leger van El Salvador.

Het Assisenhof van San Salvador heeft op 28 september 1991 al de directe daders van de slachting vrijgesproken, blijkbaar op grond van het principe van de verplichte gehoorzaamheid en heeft enkel twee Salvadoraanse officieren, de Kolonel Benavides en de Luitenant Mendoza, schuldig verklaard, ondanks het bestaan van sterke vermoedens betreffende de deelname aan het misdrijf van andere officieren, hoger in graad dan degenen die veroordeeld zijn. Vermoedens die gedeeld werden door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en door de speciale gezant voor El Salvador van de Commissie van de Mensenrechten van de Verenigde Naties, Mr Pastor Ridruejos.

Een maand na de uitspraak van het Hof, op 30 oktober 1991, heeft een groep van 26 Noord-Amerikaanse Senatoren, waaronder zich Edward Kennedy, Tom Harkin en Christopher J. Dodd bevonden, een brief gestuurd naar de Président van El Salvador, de Heer Alfredo Cristiani, om hem hun bezorgdheid over te maken naar aanleiding van de poging van de Salvadoraanse regering om, in het kader van de vredesonderhandelingen met het Front Farabundo Martí voor de Nationale Bevrijding (FMLN), een eventuele amnestie te bekomen voor de veroordeelde officieren.

De senatoren verklaarden dat de bevrijding van diegenen die deze afschuwelijke misdaad gepleegd hebben — « één van de beruchtste misdaden van het laatste decennium » — niet zou bijdragen tot de vooruitgang van de gerechtigheid en de vrede in El Salvador, en in tegenspraak zou zijn met de geest van de Conventies van Genève van 1949.

« Een amnestie die aan de strijders zou toelaten om hun wapens neer te leggen zonder de vrees berecht te worden voor oorlogsdaden zou een noodzakelijk en wenselijk deel inhouden van een legitiem vredesproces, maar de moord op de Jezuiten was geen oorlogsdad. De slachtoffers waren geen strijders gedood op het oorlogsveld; het waren ongewapende burgers ».

De senatoren herinnerden eraan dat één van de centrale principes van de processen van Nürnberg was de individuen, verantwoordelijk voor misdaden tegen de mensheid, te veroordelen en niet omdat zij deel uitgemaakt hebben van de gewapende strijdkrachten van hun land.

Het doel van dit artikel is juist om de actualiteit van de principes van Nürnberg te onderstrepen en aan te tonen, in het licht van de ontwikkeling van het internationaal strafrecht, dat de moord op de Jezuitenpriesters een internationaalrechtelijk misdrijf uitmaakt, ten aanzien van dewelke elke verjaring of amnestie geen juridisch gevolg kan hebben.

Inderdaad, de moord op de Jezuiten vormt, omwille van het politiek motief van zijn daders, van het systematische karakter van de afpersingen en de grote afkeuring

van de internationale gemeenschap, een misdaad tegen de mensheid, in overeenstemming met artikel 6(c) van het statuut van het internationaal militair gerechtshof van Nürnberg. De rechtspraak volgend op Nürnberg en de evolutie van de statenpraktijk laten de aanwending van deze beschuldiging toe, voorbehouden in de periode van Nürnberg aan oorlogssituaties tussen staten, aan interne conflicten en aan misdaden begaan door de overheden van een staat tegen zijn eigen onderdanen, zoals dit het geval is bij de moord op de Jezuïeten.

Bijgevolg is de staat El Salvador op internationaal vlak verplicht om niet alleen de materiële daders van deze misdaad te berechten, maar ook alle mogelijke medeplichtigen en deelnemers aan een eventueel complot. De medeplichtigheid en het complot met het oog op het begaan van een misdaad tegen de mensheid vormen ook internationale misdrijven en, bijgevolg, moet de staat El Salvador zijn onderzoeken verder zetten om de verantwoordelijkheid aan te wijzen.

Deze verplichting vloeit voort uit het feit dat de Salvadoriaanse Staat, in haar hoedanigheid van oorspronkelijk lid van de Verenigde Naties, gebonden is door het recht van Nürnberg en al het nodige moet doen om de doelen van de UNO-resoluties te bereiken, dit wil zeggen, het vervolgen en bestraffen van de verantwoordelijken van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid, « waar ze ook hebben plaatsgevonden en op welk moment ook ». Dit is helemaal in overeenstemming met artikel 15(2) van het Internationaal Verdrag betreffende de burger- en politieke rechten, waarvan El Salvador partij is.

De andere lidstaten van de ONU moeten ook gerechtelijke vervolgingen op gang brengen tegen elk individu verdacht van betrokken te zijn in de moord op de Jezuïeten wanneer hij zich op hun grondgebied bevindt, en ze moeten samenwerken wat betreft het verzamelen en uitwisselen van inlichtingen die de berechting van de verantwoordelijken kunnen vergemakkelijken, in het bijzonder de Verenigde Staten, gezien haar betrokkenheid in de Salvadoriaanse burgeroorlog.

Aan de andere kant, kan geen enkele rechtvaardiging de daders en de medeplichtigen van hun strafrechtelijke verantwoordelijkheid ontheffen, en elke poging om aan de verantwoordelijken amnestie te verlenen zou tegengesteld zijn aan de geest van de Conventies van Genève, maar zou ook een schending inhouden van de internationale verplichtingen van de Salvadoriaanse Staat. Inderdaad, de principes van Nürnberg sluiten de toepassing van de verjaring uit voor misdaden tegen de mensheid, en *a fortiori* amnestie, die als gevolg heeft de inbreuk volledig uit te wissen. Bovendien, elke amnestiewet zou tegenstrijdig zijn met het algemeen principe volgens hetwelk de misdaad van internationaal recht onafhankelijk bestaat van de interne orde van de Staten.

Na de redactie van dit artikel, op 15 maart 1993, heeft de Commissie van de Waarheid, die aangesteld werd door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, de Heer Boutros Ghali, met als doel ernstige schendingen van de mensenrechten die gebeurd zijn in El Salvador tijdens de burgeroorlog te onderzoeken, het vermoeden bevestigd betreffende de deelname van andere hogere officieren aan de misdaad op de Jezuïeten. Inderdaad, in haar rapport « Van de waanzin naar de hoop » genaamd, duidt de Commissie als verantwoordelijken aan, onder meer de Minister van Defensie, de vice-Minister van Defensie en de Stafchef van het salvadoriaanse leger; bijgevolg vraagt zij hun onmiddellijke ontslag en het verbod voor hen om openbare en militaire functies uit te oefenen.

Een dag voor de publicatie van het rapport van de Commissie heeft de President van El Salvador, de Heer Alfredo Cristiani, zijn voorstel openbaar gemaakt om een algemene en onvoorwaardelijke amnestie te verlenen aan alle verantwoordelijken

van de misdrijven, inbegrepen de verantwoordelijken van de moord op de Jezuïeten, en dit ondanks artikel 244 van de grondwet van de Republiek El Salvador die het formeel verbiedt, en ondanks de belofte van de Salvadoriaanse regering een einde te stellen aan de straffeloosheid. Inderdaad, het « Vredesakkoord » voorzag dat de daders van zulke gewelddaden het voorwerp zouden moeten zijn van een voorbeeldige rechtsvordering van de gerechtshoven om tegen de verantwoordelijken de sancties aan te wenden voorzien bij wet.

De amnestiewet, goedgekeurd door de Wetgevende Vergadering van El Salvador op 20 maart 1993, die het afzien door de Salvadoriaanse Staat inhoudt van gerechtelijke vervolgingen tegen de verantwoordelijken van ernstige inbreuken op de mensenrechten, heeft reeds de vrijlating mogelijk gemaakt van de twee Salvadoriaanse officieren veroordeeld door het Assisenhof van San Salvador, voor hun verantwoordelijkheid in de moord op de Jezuïeten.

ZUSAMMENFASSUNG.

El Salvador Die Ermordung der Jesuitenpater unter dem Aspekt des internationalen Strafrechts

Am 16. November 1989 wurden in San Salvador sechs Jesuitenpater, ihre Hausangestellte und deren 15 jährige Tochter von Mitgliedern des Atlacatl-Bataillons des salvadorianischen Armee ermordert.

Das Schwurgericht von San Salvador hat am 28. September 1991 — anscheinend auf der Grundlage des Prinzips der Gehorsamspflicht — alle Täter, die direkt am Massaker beteiligt waren, freigesprochen und nur die beiden salvadorianischen Offiziere, Oberst Benavides und Oberleutnant Mendoza, für schuldig befunden, obwohl es handfeste Verdachtsmomente für die Beteiligung anderer — im Vergleich zu den Verurteilten — Offiziere an dem Verbrechen gab. Diesen Verdacht hegte auch die Generalversammlung der Vereinten Nationen und der für El Salvador zuständige Sonderberichterstatler der UN-Kommission für Menschenrechte, Pastor Ridruejos.

Am 30. Oktober 1991, einen Monat nach dem Urteil des Gerichts, hat eine Gruppe von 26 US-Senatoren, unter ihnen auch Edward Kennedy, Tom Harkin und Christopher J. Dodd, ein Schreiben an den Präsidenten von El Salvador, Alfredo Cristiani gesandt, um ihrer Besorgnis über den Versuch der salvadorischen Regierung Ausdruck zu verleihen, der darauf abzielt, im Rahmen der Friedensverhandlungen mit der FMLN (Front Farabundo Martí pour la Libération Nationale) möglicherweise eine Amnestie für die verurteilten Offiziere zu erreichen.

Die Senatoren bekräftigten, daß ein Freispruch für diejenigen, die dieses schreckliche Verbrechen begangen haben — « eines der Verbrechen, von denen die Öffentlichkeit in den letzten zehn Jahren mit am stärksten Notiz nahm » —, nicht zu mehr Gerechtigkeit und einem schnelleren Frieden in El Salvador beitragen würde und dem Geist der Genfer Konvention von 1949 widersprechen würde.

« Eine Amnestie, die es den Kämpfern ermöglicht, ihre Waffen niederzulegen, ohne daß sie befürchten müssen, aufgrund von Kriegshandlungen verurteilt zu werden, wäre ein notwendiger und wünschenswerter Schritt in einem rechtmäßigen Friedensprozeß — bei der Ermordung der Jesuiten jedoch handelte es sich nicht um eine Kriegshandlung. Die Opfer waren keine Kämpfer, die auf dem Schlachtfeld getötet wurden, sondern wehrlose, unbewaffnete Zivilisten.

Einer der zentralen Grundsätze des Urteils im Nürnberger Kriegsverbrecherprozeß — so die Senatoren — bestand darin, die Täter aufgrund der Tatsache zu verurteilen, daß sie sich der Verbrechen gegen die Menschlichkeit schuldig gemacht hatten und nicht nur weil sie der Armee ihres Landes gedient hatten.

Ziel dieses Artikels ist es, die aktuelle Bedeutung der Grundsätze von Nürnberg hervorzuheben und — unter dem Aspekt des Strafrechts — aufzuzeigen, daß es sich bei der Ermordung der Jesuitenpater um ein Verbrechen handelt, das dem Völkerrecht unterliegt und für das folglich jegliche Verjährung oder Amnestie nicht rechtsgültig ist.

Die Ermordung des Jesuiten stellt nämlich aufgrund der politischen Beweggründe der Täter, der systematischen Gewaltakte und der Verachtung der Völkergemeinschaft im Hinblick auf Artikel 6(c) des Statuts des internationalen Militärgerichts von Nürnberg ein Verbrechen gegen die Menschlichkeit dar. Die Rechtsprechung in der Zeit nach den Nürnberger Prozessen und die Entwicklung der praktischen Umsetzung in den Staaten ermöglichen den Rückgriff auf diese Anklage, die zur Zeit der Nürnberger Prozesse auf die zwischenstaatliche Kriegführung beschränkt war, auch bei internen Auseinandersetzungen und Verbrechen, die von den Behörden eines Staates an den eigenen Bürgern verübt wurden, wie das für das Massaker an den Jesuiten der Fall ist.

Folglich ist der salvadorianische Staat auf internationaler Ebene dazu angehalten, nicht nur die eigentlichen Täter, die dieses Verbrechen begangen haben, zu verurteilen, sondern auch alle mutmaßlichen Mittäter und diejenigen, die sich möglicherweise an einem Komplott beteiligen. Die Mittäterschaft und ein Komplott mit dem Ziel, ein Verbrechen gegen die Menschlichkeit zu begehen, stellen ebenso Verbrechen im Sinne des Völkerrechts dar und folglich muß der salvadorianische Staat seine Untersuchungen fortsetzen, um die Verantwortlichen herauszufinden.

Diese Verpflichtung resultiert aus der Tatsache, daß der salvadorianische Staat, der seit Anfang an Mitglied der Vereinten Nationen ist, an das Recht von Nürnberg gebunden ist und alles Erforderliche unternehmen muß, um die UN-Resolutionen zu erfüllen, das heißt, die Verfolgung und Bestrafung der für die Kriegsverbrechen und Verbrechen gegen die Menschlichkeit Verantwortlichen « wo und wann auch immer sie begangen wurden ». Dies entspricht genau Artikel 15(2) des Internationalen Pakts für bürgerliche und politische Rechte, dem El Salvador angehört.

Die übrigen UNO-Mitgliedstaaten müssen ebenfalls Strafverfolgungen gegen jede Person einleiten, die im Verdacht steht, an der Ermordung der Jesuiten beteiligt gewesen zu sein, sofern sich diese auf dem betreffenden Staatsgebiet aufhält, und sie müssen beim Sammeln und dem Austausch von Informationen zusammenarbeiten, die dazu beitragen, eine Untersuchung gegen die Verantwortlichen einzuleiten. Dies gilt aufgrund ihrer Verwicklung in den Bürgerkrieg von El Salvador insbesondere für die Vereinigten Staaten.

Darüber hinaus gibt es nichts, was eine Aufhebung der strafrechtlichen Haftung der Täter und Mittäter dieses Verbrechens rechtfertigen kann und jeder Versuch, den Verantwortlichen Amnestie zu gewähren, würde nicht nur dem Geist des Genfer Abkommens widersprechen, sondern auch eine Verletzung der internationalen Verpflichtungen des salvadorianischen Staates darstellen. Die Grundsätze von Nürnberg schließen nämlich für Verbrechen gegen die Menschlichkeit eine Verjährung

van de misdrijven, inbegrepen de verantwoordelijken van de moord op de Jezuïeten, en dit ondanks artikel 244 van de grondwet van de Republiek El Salvador die het formeel verbiedt, en ondanks de belofte van de Salvadoriaanse regering een einde te stellen aan de straffeloosheid. Inderdaad, het «Vredesakkoord» voorzag dat de daders van zulke gewelddaden het voorwerp zouden moeten zijn van een voorbeeldige rechtsvordering van de gerechtshoven om tegen de verantwoordelijken de sancties aan te wenden voorzien bij wet.

De amnestiewet, goedgekeurd door de Wetgevende Vergadering van El Salvador op 20 maart 1993, die het afzien door de Salvadoriaanse Staat inhoudt van gerechtelijke vervolgingen tegen de verantwoordelijken van ernstige inbreuken op de mensenrechten, heeft reeds de vrijlating mogelijk gemaakt van de twee Salvadoriaanse officieren veroordeeld door het Assisenhof van San Salvador, voor hun verantwoordelijkheid in de moord op de Jezuïeten.

ZUSAMMENFASSUNG.

El Salvador

Die Ermordung der Jesuitenpater unter dem Aspekt des internationalen Strafrechts

Am 16. November 1989 wurden in San Salvador sechs Jesuitenpater, ihre Hausangestellte und deren 15 jährige Tochter von Mitgliedern des Atlacatl-Bataillons des salvadorianischen Armee ermordert.

Das Schwurgericht von San Salvador hat am 28. September 1991 — anscheinend auf der Grundlage des Prinzips der Gehorsamspflicht — alle Täter, die direkt am Massaker beteiligt waren, freigesprochen und nur die beiden salvadorianischen Offiziere, Oberst Benavides und Oberleutnant Mendoza, für schuldig befunden, obwohl es handfeste Verdachtsmomente für die Beteiligung anderer — im Vergleich zu den Verurteilten — Offiziere an dem Verbrechen gab. Diesen Verdacht hegte auch die Generalversammlung der Vereinten Nationen und der für El Salvador zuständige Sonderberichterstatler der UN-Kommission für Menschenrechte, Pastor Ridruejos.

Am 30. Oktober 1991, einen Monat nach dem Urteil des Gerichts, hat eine Gruppe von 26 US-Senatoren, unter ihnen auch Edward Kennedy, Tom Harkin und Christopher J. Dodd, ein Schreiben an den Präsidenten von El Salvador, Alfredo Cristiani gesandt, um ihrer Besorgnis über den Versuch der salvadorischen Regierung Ausdruck zu verleihen, der darauf abzielt, im Rahmen der Friedensverhandlungen mit der FMLN (Front Farabundo Martí pour la Libération Nationale) möglicherweise eine Amnestie für die verurteilten Offiziere zu erreichen.

Die Senatoren bekräftigten, daß ein Freispruch für diejenigen, die dieses schreckliche Verbrechen begangen haben — «eines der Verbrechen, von denen die Öffentlichkeit in den letzten zehn Jahren mit am stärksten Notiz nahm» —, nicht zu mehr Gerechtigkeit und einem schnelleren Frieden in El Salvador beitragen würde und dem Geist der Genfer Konvention von 1949 widersprechen würde.

aus. Dies gilt umso mehr für die Gewährung einer Amnestie, mit der jegliche Spuren des Verbrechens völlig gelöscht würden. Im übrigen stünde jedes Amnestiegesetz im Gegensatz zu dem allgemeinen Grundsatz, der besagt, daß ein Verbrechen im Rahmen des Völkerrechts unabhängig von der inneren Ordnung der Staaten Bestand hat.

Nachdem dieser Artikel verfaßt war, bestätigte die Ermittlungskommission, die von UN-Generalsekretär Boutros Ghali einberufen wurde und die Untersuchungen über die während des Bürgerkrieges in El Salvador begangenen schweren Menschenrechtsverletzungen sollte, am 15. März 1993 die Mutmaßungen über die Beteiligung anderer Stabsoffiziere an dem Jesuiten-Massaker.

In ihrem Bericht « De la folie à l'espérance » (Vom Wahnsinn zur Hoffnung) macht die Kommission unter anderem den Verteidigungsminister, den stellvertretenden Verteidigungsminister und den Chef der salvadorianischen Streitkräfte haftbar und fordert folglich deren sofortige Entlassung und die Verhängung eines Verbots zur Ausübung politischer oder militärischer Ämter.

Einen Tag vor der Veröffentlichung des Kommissions-Berichts hat der Staatspräsident von El Salvador, Alfredo Cristiani, den Vorschlag zur Gewährung einer allgemeinen und bedingungslosen Amnestie für alle Verbrecher — einschließlich derjenigen, die die Jesuiten ermordet haben — bekanntgegeben und dies trotz Artikel 244 der Verfassung der Republik El Salvador, der dies ausdrücklich untersagt und trotz der Verpflichtung der salvadorianischen Regierung, keine Straffreiheit mehr zu gewähren. Der « Friedensvertrag » sah nämlich vor, daß diejenigen, die derartige Verbrechen begehen, im Rahmen eines exemplarischen Verfahrens vor einem ordentlichen Gericht angeklagt werden, damit die gesetzlich vorgesehenen Strafen Anwendung finden.

Das von der gesetzgebenden Versammlung El Salvadors am 20. März 1993 verabschiedete Amnestiegesetz, das auch den Verzicht des salvadorianischen Staates auf Strafverfolgung von Personen, die schwere Menschenrechtsverletzungen begangen haben, beinhaltet, hat schon die Freilassung von zwei salvadorianischen Offizieren ermöglicht, die vom Schwurgericht in San Salvador wegen ihrer Beteiligung an der Ermordung der Jesuiten verurteilt wurden.

RIASSUNTO.

El Salvador
l'assassinio dei preti gesuiti
nel quadro del diritto penale internazionale

Il 16 novembre 1989, sei preti gesuiti, l'impiegato della casa in cui essi abitavano e la figlia di quest'ultimo di 15 anni furono assassinati a San Salvador dagli effettivi del Battaglione Atlacatl dell'esercito salvadoregno.

La Corta d'Assise di San Salvador, il 28 settembre 1991, ha assolto tutti gli autori diretti del massacro, apparentemente sulla base del principio dell'obbedienza dovuta

e non ha riconosciuto come colpevoli che due ufficiali salvadoregni, il colonnello Benavides ed il tenente Mendoza, malgrado l'esistenza di solide presunzioni quanto alla partecipazione nel delitto di altri ufficiali superiori in grado a quelli che sono stati condannati. Presunzioni che sono state condivise dall'Assemblea Generale della Nazioni Unite e dal relatore speciale per il Salvador della Commissione dei Diritti dell'Uomo dell'ONU, signor Pastor Ridruejos.

Un mese dopo il verdetto della Corte, il 30 ottobre 1991, un gruppo di 26 senatori nord-americani, tra i quali si trovavano Edward Kennedy, Tom Harkin e Christopher J. Dodd, ha inviato una lettera al Presidente del Salvador, Alfredo Cristiani, per metterlo a parte della loro preoccupazione a proposito del tentativo del governo salvadoregno di ottenere, nel quadro delle negoziazioni di pace con il Fronte Farabundo Martí per la Liberazione Nazionale «FMLN», una eventuale amnistia per gli ufficiali condannati.

I senatori affermavano che l'assoluzione di coloro che hanno perpetrato questo orribile delitto — «uno dei delitti più noti dell'ultimo decennio» —, non contribuirebbe al progresso della giustizia e della pace nel Salvador e sarebbe contrario allo spirito delle Convenzioni di Ginevra di 1949.

«Un'amnistia che permettesse ai combattenti di deporre le armi senza tema di essere giudicati per atti di guerra costituirebbe una parte necessaria ed auspicabile di un processo legittimo di pace. Ma l'assassinio dei Gesuiti non era un atto di guerra. Le vittime non erano combattenti uccisi sul campo di battaglia; essi erano civili indifesi e disarmati». Uno dei principi centrali del giudizio di Norimberga, ricordano i senatori, era di giudicare gli individui in quanto responsabili dei crimini contro l'umanità e non semplicemente per aver militato nella forza armata del proprio paese.

Lo scopo di questo articolo è precisamente di sottolineare l'attualità dei principi di Norimberga e di mostrare, rispetto all'evoluzione del diritto penale internazionale, che l'assassinio dei preti gesuiti costituisce un crimine di diritto internazionale, nei confronti del quale nessuna prescrizione o amnistia può avere effetto giuridico.

In effetti, l'assassinio dei Gesuiti, considerando il movente politico dei suoi autori, il carattere sistematico delle esecuzioni e la estesa riprovazione della comunità internazionale, costituisce un crimine contro l'umanità, secondo l'articolo 6(c) dello Statuto del Tribunale Militare internazionale di Norimberga. La giurisprudenza posteriore a Norimberga e l'evoluzione della pratica degli Stati consente che questa incriminazione, riservata, all'epoca di Norimberga, alla situazione di guerre tra Stati, sia applicata ai conflitti interni e ai delitti commessi dalle autorità di uno Stato contro i propri cittadini, come è appunto il caso nel massacro dei Gesuiti.

In conseguenza, lo Stato salvadoregno è tenuto internazionalmente a giudicare non soltanto gli autori materiali di questo delitto, ma anche tutti i complici possibili ed i partecipanti ad un eventuale complotto. La complicità ed il complotto in vista di perpetrare un crimine contro l'umanità costituiscono anch'essi crimini di diritto internazionale e, pertanto, lo Stato salvadoregno deve continuare le sue inchieste al fine di determinare queste responsabilità.

Quest'obbligo deriva dal fatto che lo Stato salvadoregno, in quanto membro originario delle Nazioni Unite, è legato dal diritto di Norimberga e deve fare tutto il necessario per raggiungere lo scopo indicato dalle risoluzioni dell'UNO, vale a dire l'incriminazione e la punizione dei responsabili dei crimini di guerra e dei crimini contro l'umanità «dovunque questi siano stati commessi e qualunque sia il momento in cui sono stati commessi», Questo è del tutto conforme all'articolo 15.2 del Patto internazionale relativo ai diritti civili e politici del quale il Salvador è parte.

Gli altri Stati membri dell'UNO devono essi pure iniziare azioni penali contro ogni individuo indiziato di essere implicato nell'assassinio dei Gesuiti, se si trova sul suo

territorio, e devono cooperare alla raccolta ed allo scambio di informazioni tali da facilitare la sottoposizione a giudizio dei responsabili, in particolare gli Stati Uniti, data loro implicazione nella guerra civile salvadoregna.

D'altra parte, nessuna giustificazione può esonerare dalla loro responsabilità gli autori ed i complici del crimine ed ogni tentativo di amnistia sarebbe non solamente contraria allo spirito delle Convenzioni di Ginevra, ma costituirebbe una violazione degli obblighi internazionali dello Stato salvadoregno. In effetti, i principi di Norimberga escludono l'applicazione della prescrizione per i crimini contro l'umanità ed *a fortiori* dell'amnistia, che ha per effetto di cancellare completamente il reato. Inoltre ogni legge di amnistia sarebbe contraria al principio generale secondo il quale il delitto di diritto internazionale esiste indipendentemente dall'ordine interno degli Stati.

Dopo la redazione del presente articolo, il 15 marzo 1993, la Commissione della Verità, che fu costituita dal Segretario Generale delle Nazioni Unite, Boutros Ghali, con lo scopo di inquisire sulle gravi violazioni dei diritti dell'uomo che si sono verificate nel Salvador durante la guerra civile, ha confermato la presunzione sulla partecipazione di altri ufficiali superiori nell'assassinio dei Gesuiti. In effetti, nel suo rapporto intitolato « Dalla follia alla speranza », la Commissione designa come responsabili, tra gli altri, il Ministro delle Difesa, il Vice-ministro della difesa ed il capo di Stato Maggiore dell'esercito salvadoregno, e domanda, conseguentemente, la loro immediata destituzione e la loro interdizione ad esercitare le funzioni pubbliche e militari.

Un giorno prima della pubblicazione del rapporto della Commissione, il Presidente del Salvador, Alfredo Cristiani, ha reso pubblica la sua proposta di concedere l'amnistia generale ed incondizionata per tutti responsabili di crimini, includendovi i responsabili dell'assassinio dei Gesuiti, e cioè malgrado l'articolo 244 della Costituzione della Repubblica del Salvador che lo interdice formalmente e malgrado l'impegno del governo salvadoregno di non insistere sull'impunità. In effetti, l'« Accordo di pace » prevedeva che gli autori di tali violazioni dovevano « fare l'oggetto di un' azione esemplare dei tribunali per applicare ai responsabili le sanzioni previste dalla legge ».

La legge di amnistia, approvata dall'Assemblea Legislativa del Salvador il 20 marzo 1993, che comporta la rinuncia dello Stato salvadoregno a perseguire penalmente i responsabili di violazioni gravi ai diritti dell'uomo, ha già permesso la liberazione dei due ufficiali salvadoregni condannati dalla Corte d'Assise di San Salvador per la loro responsabilità nell'assassinio dei Gesuiti.

RESUMEN.

El Salvador

El asesinato de los sacerdotes jesuitas a la vista del derecho penal internacional

El 16 de noviembre de 1989, seis sacerdotes jesuitas, la empleada de la residencia donde ellos habitaban y su hija de 15 años, fueron asesinados en San Salvador por efectivos del Battallón Atlacatl del ejército salvadoreño.

El tribunal de conciencia de San Salvador, el 28 de septiembre de 1991, absolvió a todos los autores directos de la masacre, aparentemente sobre la base del principio

de la obediencia debida, y consideró únicamente como culpables a dos oficiales salvadoreños, el coronel Benavides y el teniente Mendoza, a pesar de la existencia de sólidas presunciones sobre la participación en el crimen, de otros oficiales de rango superior a los que fueron condenados. Presunciones que fueron compartidas por la Asamblea General de las Naciones Unidas y por el representante especial de la Comisión de derechos humanos de la ONU para El Salvador, el señor Pastor Ridruejos.

Un mes después del veredicto de la Corte, el 30 de octubre de 1991, un grupo de 26 senadores norteamericanos, entre los que se encontraban Edward Kennedy, Tom Harkin et Christopher J. Dodd, envió una carta al Presidente de El Salvador, señor Alfredo Cristiani, a fin de comunicarle su preocupación acerca de la tentativa del gobierno salvadoreño, de obtener, en el marco de las negociaciones de paz con el Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional «FMLN», una eventual amnistía para los oficiales condenados.

Los senadores afirmaban que la liberación de los que habían perpetrado ese horrible crimen — «uno de los crímenes mas notorios de la última década» — no contribuiría al avance de la justicia y de la paz en El Salvador, y sería contrario al espíritu de las Convenciones de Ginebra de 1949.

«Una amnistía que permitiera a los combatientes de deponer sus armas sin el temor de ser juzgados por actos de guerra, constituiría una parte necesaria y deseable de un proceso de paz legítimo, pero el asesinato de los jesuitas no era un acto de guerra, las víctimas no eran combatientes asesinados en el campo de batalla, sino civiles desamparados». Uno de los principios centrales de los juicios de Nuremberg, recuerdan los senadores, era el de juzgar a los individuos responsables de crímenes contra la humanidad y no solamente por haber participado en las fuerzas armadas de sus países respectivos.

El objeto de este artículo, es precisamente, de subrayar la actualidad de los principios de Nuremberg y de mostrar, a la luz de la evolución del derecho penal internacional, que el asesinato de los sacerdotes jesuitas constituye un crimen de derecho internacional, delante del cual toda prescripción o amnistía no puede tener efecto jurídico.

En efecto, el asesinato de los jesuitas constituye, en razón del móvil político de sus autores, del carácter sistemático de las exacciones y de la larga reprobación de la que ha sido objeto por parte de la comunidad internacional, un crimen contra la humanidad, de acuerdo al artículo 6(c) del Estatuto del Tribunal militar internacional de Nuremberg. La jurisprudencia posterior a Nuremberg y la evolución de la práctica de los Estados, permiten la aplicación de esta incriminación, reservada en la época de Nuremberg a las situaciones de guerra interestáticas, a los conflictos internos y a los crímenes cometidos por las autoridades de un Estado contra sus propios ciudadanos, como es el caso de la masacre de los jesuitas.

En consecuencia, el Estado salvadoreño está obligado internacionalmente de juzgar no solamente a los autores materiales de este crimen, sino también a todos los posibles cómplices y participantes a un eventual complot. La complicidad y el complot en vistas de perpetrar un crimen contra la humanidad constituyen también crímenes de derecho internacional, y por tanto, el Estado salvadoreño debe continuar sus investigaciones afin de determinar esas responsabilidades.

Esta obligación deriva del hecho, que el Estado salvadoreño, en tanto que miembro originario de las Naciones Unidas está vinculado al derecho de Nuremberg y debe hacer todo lo necesario por cumplir con los fines de las resoluciones de la ONU, quiere decir, la realización de procesos judiciales y el castigo de los responsables de crímenes de

guerra y de crímenes contra la humanidad, « donde quiera que hayan sido cometidos y en cualquier momento que sean cometidos ». Esto es totalmente conforme al artículo 15(2) del Pacto Internacional relativo a los derechos cíviles y políticos, del cual El Salvador es parte.

Los otros Estados miembros de la ONU deben también iniciar procesos judiciales contra todo individuo sospechoso de estar implicado en el asesinato de los jesuitas, si se encontrara en su territorio, y deben cooperar en lo que concierne la colecta y el intercambio de informaciones que puedan facilitar el juicio de los responsables, en particular los Estados Unidos, dada su implicación en la guerra civil salvadoreña.

Por otra parte, ninguna justificación puede exonerar de su responsabilidad penal los autores y cómplices del crimen y toda tentativa de amnistiar los responsables no sería solamente contraria al espíritu de las Convenciones de Ginebra, sino que constituiría una violación de las obligaciones internacionales del Estado Salvadoreño. En efecto, los principios de Nuremberg excluyen la aplicación de la prescripción por los crímenes contra la humanidad, y *a fortiori* de la amnistía, que tiene por efecto, borrar completamente la infracción. Además, toda ley de amnistía sería contraria al principio general según el cual, el crimen de derecho internacional existe independientemente del orden interno de los estados.

Después de la redacción de este artículo, el 15 de marzo de 1993, la Comisión de la Verdad, que fue nombrada por el Secretario General de las Naciones Unidas, señor Boutros Ghali, con el objetivo de investigar las graves violaciones a los derechos humanos ocurridos durante la guerra civil salvadoreña, confirmó la presunción sobre la participación en el crimen de los jesuitas, de otros oficiales superiores. En efecto, en su informe titulado « De la locura a la esperanza », la Comisión señala como responsables, entre otros, al Ministro y al Vice-ministro de la Defensa, así como al jefe del Estado Mayor de la Fuerza armada salvadoreña, y en consecuencia solicita la destitución inmediata de éstos y su inhabilitación de poder ejercer funciones públicas y militares.

Un día antes de la publicación del informe de la Comisión, el Presidente de El Salvador, señor Alfredo Cristiani, hizo pública su proposición de otorgar la amnistía general e incondicional para todos los responsables de crímenes, incluyendo a los responsables del asesinato de los jesuitas, a pesar de que el artículo 244 de la Constitución de El Salvador se lo prohíbe formalmente, y a pesar del compromiso del gobierno salvadoreño de terminar con la impunidad. En efecto, el « Acuerdo de Paz » preveía que los autores de tales violaciones debían « ser objeto de la acción ejemplarizante de los tribunales de justicia afin de aplicar a los responsables las sanciones previstas por la ley ».

La Ley de amnistía aprobada por la Asamblea Legislativa de El Salvador, el 20 de marzo de 1993, que implica la renuncia del Estado salvadoreño a los procesos judiciales en contra de los responsables de graves violaciones a los derechos humanos, ya permitió la liberación de los dos oficiales salvadoreños condenados por el tribunal de conciencia de San Salvador, por su responsabilidad en el asesinato de los jesuitas.